FENOMENUL VIOLENȚEI POLITICE
(Paradigme și perspective)

Cătălina PLINSCHI
CZU: 94:321.11(100) plinschi112@gmail.com

This article represents the result of a complex research on Violence in its different forms. This research deepens the concept of political violence, identifies the factors and indicators that determine it in history; also we identified and analized the current trend of this phenomenon.

The theoretical value is imposed by the lack of such research in the Romanian space but also by the lack of a common denominator on the definition and manifestations. The applicative value stems from current policy trends to become anonymous and functional; this paper contributes to familiarizing public opinion with this phenomenon.

Problema violenței politice nu este una nouă, dar cu toate acestea, insuficient abordată, în special în spațiul românesc.

Noțiunea vizată a devenit titlu de cercetare în întreaga lume abia în sec. XX. Aceasta se datorează evenimentelor ce au marcat secolul – războaie, revoluții, masacre și terorism mondial, dar nu în ultimul rând și nivelului tehnic la care au ajuns instrumentele violenței. Astăzi, este greu să ne imaginăm un scop politic care ar corespunde puterii lor distructive sau ar justifica folosirea lor în conflictele armate. Lucrarea de față prezintă rezultatul cercetării lucrărilor fundamentale ale filosofiei, istoriei și antropologiei și expune aspectele teoretice ale fenomenului violenței politice: problema definiției, diferențele clasificărilor și tendințele contemporane ale acestui fenomen.

Scopul lucrării constă în identificarea particularităților fenomenului violenței politice pe baza exemplelor istorice și compilarea acestora într-un studiu consecutiv și finit care ar servi drept o sursă funcțională în distingerea violenței instituționale, legale și simbolice. Obiectivele acestei cercetări sunt de a aprofunda conceptul violenței politice, de a identifica factorii și indicatorii care determină violența politică, oglindită în istoria umanității; de asemenea, identificarea și analiza tendințelor actuale ale acestui fenomen.

Răspundem la principalele întrebări asupra subiectului cercetat. De la Hegel la Marx, Benjamin, Sorel și Weber, apoi Sartre și Fanon,

violența politică este corelată cu violența statului, pentru că acesta deține „monopolul violenței legitime". Lucrările acestor filosofi ne-au servit drept surse de bază în cercetarea noastră și, compilându-le, am putut ajunge la definiția violenței politice: orice metodă de acțiune violentă folosită în scopul obținerii, menținerii sau influenței puterii de stat sau a unui grup social [2, p. 69].

Aceste metode acoperă o mare varietate de manifestări ale violenței politice, însă toate ele fac parte din violența simbolică, instituțională și legitimă. De asemenea, capitolul propune mai multe clasificări ale fenomenului, realizate din punctul de vedere al cercetătorilor din Africa până în America de Nord. Aceste clasificări mai diferă și prin secolele în care au fost făcute. Fiind suprapuse, acestea ne-au oferit cea mai largă clasificare asupra violenței politice și a manifestărilor sale, însoțite de exemple istorice elocvente. Totodată, pentru că ultima clasificare a fost elaborată la mijlocul sec. XX, am remarcat lipsa unor aspecte cu care ne confruntăm astăzi: corupția, depășirea atribuțiilor de serviciu și manipularea istoriei – care a devenit subiect de cercetare.

Venim cu o clasificare proprie a fenomenului, adaptată la cerințele politicilor actuale: *violența politică extremă* (războaie, războaie civile, proteste, terorism, tortură, genocid, etc.), *de mijloc* (brutalitatea poliției, foametea organizată etc.) și *simbolică* (corupția, conflictele etnice și rasiale, depășirea atribuțiilor de serviciu, manipularea istoriei și șantajul politic).

Totodată, ținem să menționăm că această clasificare este bazată pe Convenții internaționale, semnate de majoritatea statelor lumii, care condamnă acțiunile violente enumerate mai sus.

Sunt analizate principalele caracteristici atribuite violenței de către istorici, filosofi și atropologi din antichitate până în prezent.

Începem cu lucrările autorilor antici: Herodot, Platon, Aristotel, Heraclit și alții. Platon vine cu cel mai însemnat exemplu; definiția omului drept *zoon politikon*, conform acestuia, ne spune că fără lege și justiție omul ar fi cel mai rău animal [1, p. 45]. Urmează guvernarea Machiavelliană cu dilema sa: este mai bine să fii iubit decât temut, sau invers?, și opozanții Hobbes, Locke și Rousseau, care pun bazele unei dispute nerezolvate până astăzi: este violența înnăscută sau dobândită? În sfârșit, violența este analizată din perspectiva a patru doctrine:

liberalismul, marxismul, leninismul și maoismul și a adepților lor. Apoi sunt analizate cele mai recente lucrări – fără de care nu poate decurge o cercetare temeinică – care prezintă violența în sine și violența politică ca fenomen: G. Sorel, J.P. Sartre, F. Fanon, W. Benjamin, R. Girard, H. Arendt și M. Foucault.

Am constatat că oricine a fost sau este interesat de istorie și de politică nu poate să nu țină seama de rolul imens pe care violența n-a încetat să-l aibă în societate și în relațiile interumane, încât pare surprinzător la prima vedere că violența a fost atât de rar obiectul unei analize sau al unui studiu special. Am demonstrat că există o abundentă literatură care tratează războiul, conflictul armat, genocidul ș.a.; dar toate aceste studii se interesează de instrumentele violenței, nu de violența însăși. Observăm astfel în ce măsură violența este considerată drept un lucru normal și, datorită acestui fapt, ignorată; nimeni nu pune sub semnul întrebării și nu examinează ceea ce îmbracă, în ochii tuturor, un caracter de evidență. Caracterul relativ și indefinibil al conceptului „violență politică" nu este accidental și rezidă în relativitatea normelor și viziunilor. Acestea vin dintr-un dezacord profund în domeniul social, care poate merge de la normalul pluralism al opiniilor la un antagonism radical [3, p. 180]. Cu toate acestea, am reușit să oferim o definiție lucrativă acestui fenomen și să găsim clasificările apropiate politicilor actuale. Reflectăm situația educației istorice astăzi, care alături de manualele de istorie este unul dintre cele mai puternice instrumente politice în societate.

Plasăm istoria ca disciplină școlară între politică și pedagogie.

Este cunoscut faptul că istoria mereu a fost una dintre cele mai disputate discipline în societate, pentru că istoria este politica de ieri, iar politica de azi este istoria de mâine. Din aceste considerente, politicienii și istoricii corupți mereu au încercat să folosească istoria pentru a justifica anumiți pași politici, sau a denigra oponenții politici, încercând astfel să controleze și să îndrepte în direcția convenabilă memoria colectivă [4, p. 172].

Analizăm educația istorică în Republica Moldova de la obținerea independenței până în prezent. În dorința de a fi complet obiectivi, am folosit drept surse primare rapoartele specialiștilor internaționali ai Consiliului Europei și Institutului Internațional pentru cercetarea

manualelor „Georg Eckert”, care au desfășurat mai multe campanii de consiliere a autorilor de manuale de istorie din Republica Moldova în scopul îmbunătățirii acestora.

Problemele abordate sunt axate în special pe disputa dintre curentul moldovenist și cel românist reflectat în manualele școlare, cât și pe schimbările survenite în interpretarea istoriei odată cu schimbarea puterii. În final am ajuns la concluzia că discursul politic, indiferent în ce țară, mereu a folosit referințe istorice pentru a argumenta identitatea națională. Pe același principiu s-a bazat și discursul politic moldovenesc după obținerea independenței, pentru că clasa guvernantă are nevoie să legitimeze politicile identitare promovate. Această dispută rămâne deschisă, iar Republica Moldova continuă a fi în căutarea identității sale, ceea ce cauzează în continuare tensiuni sociale și politice. În încheiere, am ajuns la următoarele concluzii:

- violența politică poate ține doar de domeniul public, și vorbește despre grave probleme sociale, frustrări și temeri care își găsesc expresie în acest fel [5, p. 73];
- „violența politică” este un termen complet distins de termenul „putere politică”, pentru că cea din urmă exprimă acțiunea creației, abilitatea omului de a acționa în comunitate, pe când prima se referă la acțiuni împotriva comunității;
- factorii care determină violența politică sunt lipsa unei etici politice sau nerespectarea acesteia; lipsa, pe scena internațională, a unei instanțe apte de a substitui un arbitru suprem al conflictelor internaționale; percepția dezarmării drept o piedică în dezvoltarea economică și socială; lipsa unor delimitări clare între formele de manifestare a violenței politice și lipsa unor pedepse stabilite pentru aceasta;
- manipularea istoriei și a memoriei colective în interese proprii și de partid este una din principalele manifestări ale violenței politice astăzi, deosebit de actuală pentru Republica Moldova.

Aceste acțiuni necesită a fi identificate și excluse din știința istorică pentru a nu se distorsiona realitățile istorice;

- astăzi violența politică are tendința de a deveni anonimă, ordinară și funcțională; aceasta este uzurpată de stat, care primește carte blanche pentru raționalizarea, dozarea și calificarea acesteia în ceea ce este

violență ca atare, „apărare a patriei", „restabilire a ordinii constituționale" sau „luptă împotriva dușmanului social";

- violența politică în sec. XXI este un fenomen caracteristic, îndeosebi, țărilor slab dezvoltate.

Conducându-ne de aceste concluzii, venim cu următoarele recomandări:

- definirea clară în Codul penal al Republicii Moldova a ceea ce numim și considerăm a fi *CORUPȚIE* pentru toate categoriile de funcționari publici;
- stabilirea clară în Codul penal al Republicii Moldova a pedepselor pentru funcționarii publici în cazurile de depășire a atribuțiilor de serviciu și corupție;
- constituirea unei comisii din specialiști internaționali care ar elabora un set de recomandări pentru autorii de manuale de istorie în scopul excluderii intereselor politice și personale;
- constituirea unei echipe de autori de manuale de istorie însoțiți de arbitri internaționali care ar elabora manualele în conformitate cu recomandările primei comisii;
- inițierea unei campanii de informare a populației pentru aducerea la cunoștință a actelor de violență politică în Republica Moldova și condamnarea acesteia.

Referințe:

1. ОСТРОУХОВ, Виктор. *Насилие сквозь призму веков. Историко-философский анализ*. Москва: ОЛМА-ПРЕСС, 2003.
2. KURTZ, Lester R. (coord.). *Encyclopedia of Violence, Peace, and Conflict, Three-Volume Set*. Academic Press, George Mason University, Fairfax, 1999.
3. MICHAUD, Yves. *La violence*. Septième edition. Paris: PUF, 1988.
4. SOREL, Georges. *Reflections on Violence*. Cambridge University Press, 1999.
5. ARENDT, Hannah. *Crizele republicii*. București: Humanitas, 1999.

Recomandat
Sergiu MATVEEV, dr., conf. univ.